

**สรุปการประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการความรู้
เครือข่ายชมรมเกษตรธรรมชาติ โดย สถาบันจัดการความรู้เพื่อสังคม(สคส.)
10 – 11 ธันวาคม 2547 ณ ศาลาเวียงจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร**

วิทยากร

วิทยากรหลัก ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสถาบันจัดการความรู้เพื่อสังคม และคณะ
วิทยากรกระบวนการ คุณสุรเดช เดชคุ้มวงศ์ และ คณะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และ จนท.มูลนิธิ
ร่วมพัฒนาพิจิตร

ผู้สนับสนุน

สถาบันจัดการความรู้เพื่อสังคม(สคส.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)

ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยแกนนำเกษตร 25 คน จนท. 19 คน และผู้สนใจอื่น ๆ 10 คน รวม 54 คน ดังนี้

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง - อำเภอ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง - อำเภอ
1.นส.สุนทร ตูตะพะ	มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร	28.นายวรพล เลือดทหาร	สอต.หนองสะเตา สามง่าม
2.นายทองใบ พงษา	กลุ่มเกษตรปลอดสาร	29.นายสมบัติ จันทร์เชื้อ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บึงนาราง
3.นายแหลม จันทร์ป้อม	กลุ่มเกษตรปลอดสาร ดงเจริญ	30.นายเพ็ง พุฒซ้อน	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บึงนาราง
4.นางสาวลำไย บัวดี	สสอ.โพธิ์ประทับช้าง	31.นายสมพงษ์ ฐปออัน	กลุ่มเกษตรปลอดสาร ตะพานหิน
5.นางม่วย บุราคร	กลุ่มเกษตรปลอดสาร วชิรบำรุง	32.นายจักรกฤต บรรเจิดกิจ	เครือข่ายแสงตะวัน
6.นายประวัติ สุทธธรรม	กลุ่มเกษตรปลอดสาร วชิรบำรุง	33.นส.ชุตินา อินหัน	สสจ.พิจิตร
7.นายหยด ทองมี	กลุ่มเกษตรปลอดสาร พช.	34.นางเอื้องดอย ด่านภูวนาท	เครือข่ายสตรี
8.นายสละ โฉมจันทร์	กลุ่มเกษตรปลอดสาร เมือง	35.นางสมบุญ คัดสงค์	เครือข่ายสตรี
9.นางขวัญยืน ทรงคัชชะ	กลุ่มแสงตะวัน	36.นายมนูญ มณีโชติ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บึงนาราง
10.นายชานนท์ มาตะภาพ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร สามง่าม	37.นส.วรรณภา เจริญสุข	ข้าราชการบำนาญ
11.นายบุญมา ศรีทองคำ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร สามง่าม	38.นางกิมล้วน เพ็งสุวรรณ	ข้าราชการบำนาญ
12.นายสมศักดิ์ ผลประเสริฐศรี	สสจ.พิจิตร	39.นางสัมพันธ์ มัจฉิม	เครือข่ายสตรี
13.นางจำเนียร พิธีศรี	สสจ.พิจิตร	40.นายสมบุญ แจ่มจรัส	กลุ่มเกษตรปลอดสาร โพทะเล
14.นส.กษมา สุนทรสุริยวงศ์	สสอ.บางมูลนาก	41.นายสืบ นิลรัตน์	กลุ่มเกษตรปลอดสาร โพทะเล
15.นางสัมพันธ์ มีแดนไผ่	สสจ.พิจิตร	42.นายวิสันต์ ทองเต่ามก	กลุ่มเกษตรปลอดสาร พช.
16.นส.นฤมล ลิ้มตระกูล	สสจ.พิจิตร	43.นายลำพอง สุขหนู่น	กลุ่มเกษตรปลอดสาร พช.
17.นส.อุบลรัตน์ สวนเศรษฐ	สสจ.พิจิตร	44.นายนิวัฒน์ จิมพาลี	กลุ่มเกษตรปลอดสาร ทับคล้อ
18.นางถนอมวงศ์ หาญมนตรี	สสจ.พิจิตร	45.นายสินชัย บุญอาจ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร ทับคล้อ
19.นางฉิน สังข์เมือง	สอต.ท้ายน้ำ	46.นส.ชูศรี กลิ่นสุคันธ์	มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร
20.นายสุรเดช เดชคุ้มวงศ์	สสจ.พิจิตร	47.นายเจษฎา คงเสื่อ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร วังทรายพูน
21.นายบุญสืบ กลิ่นชาติ	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บางมูลนาก	48.นายน้อย วงษ์จันทร์	กลุ่มเกษตรปลอดสาร วังทรายพูน
22.นายยะ ยี่หล้า	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บางมูลนาก	49.นายไพฑูรย์ เสรีพงศ์	กลุ่มเกษตรปลอดสาร วังทรายพูน
23.นางประเทือง ยี่หล้า	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บางมูลนาก	50.นายธนัช กนกเทศ	สสอ.ตะพานหิน
24.นายจวน ผลเกิด	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บึงนาราง	51.นายทองดี นาควิจิตร	รพ.โพทะเล
25.นายจรัส มาเนียม	กลุ่มเกษตรปลอดสาร บึงนาราง	52.นายชัช หมดดี	สคส.
26.นายชัยณรงค์ สังข์จ้าง	สอต.วังตะกู่	53.นส.อรุณ พิณ ชูเกาะทวด	สคส.
27.นายสุนทร มัจฉิม	กลุ่มเกษตรปลอดสาร สามง่าม	54.นายประสิทธิ์ ทองพูล	กลุ่มเกษตรปลอดสาร ต.ทะเล อ.โพทะเล

ระเบียบวาระการประชุม

วันที่ 10 ธันวาคม 2547

09.00 – 10.00 น.	กล่าวนำ และชี้แจงวัตถุประสงค์ แนะนำคณะวิทยากร
10.00 – 11.00 น.	บอกเล่าประสบการณ์ และความสำเร็จของตนเอง
11.00 – 12.00 น.	ร่วมนำเสนอปัจจัยความสำเร็จรายกลุ่ม และสรุปเป็นภาพรวม
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.00 น.	วิเคราะห์การจัดระดับปัจจัยแห่งความสำเร็จ(ตารางแห่งอิสรภาพ)
14.00 – 15.00 น.	นำเสนอตารางแห่งอิสรภาพ
15.00 – 16.00 น.	สรุปตารางแห่งอิสรภาพ
16.00 – 17.00 น.	สะท้อนความคิด/ความรู้สึกลับ(After Action Review)
17.30 – 18.30 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00 – 20.00 น.	สวดมนต์/สันทนาธรรม
20.00 – 21.00 น.	เกษตรเสวนา
21.00	พักค้างคืน

วันที่ 11 ธันวาคม 2547

05.30 – 06.00 น.	สวดมนต์ นั่งสมาธิ
06.30 – 08.30 น.	ร่วมทำบุญตักบาตร
09.00 – 10.00 น.	นำเสนอตารางแห่งอิสรภาพ
10.00 – 11.00 น.	กลุ่มทำการประเมินตนเอง
11.00 – 12.00 น.	สรุป นำเสนอผลการประเมินตนเอง สร้างธารปัญญา
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.30 น.	ร่วมสร้างธารปัญญา และพัฒนานันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
13.30 – 14.30 น.	จัดกระบวนการทดลองแลกเปลี่ยนเรียนรู้(share to learn)
15.00 – 16.00 น.	สะท้อนความคิด/ความรู้สึกลับ(After Action Review)
16.00 – 16.30 น.	นำเสนอคลังความรู้ และแผนงานพัฒนากลุ่ม
16.30	ปิดการประชุม

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดการความรู้ เครือข่ายเกษตรกรรมธรรมชาติและอาหารปลอดภัย จังหวัดพิจิตร

วันที่ 10 ธันวาคม 2547

บรรยากาศทั่วไป

สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม(สคส.) โดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช และคณะ ได้ดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่หนึ่งเป็นการจัดให้กับประชาคมสาธารณสุข ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จาก สสจ. รพท. รพช. สสอ. และ สอ. ครั้งที่สองนี้ จัดขึ้นในชมรมเกษตรธรรมชาติ จังหวัดพิจิตร โดยมี ทีม จนท.สาธารณสุขที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรหนึ่งมาแล้ว เป็นวิทยากรกระบวนการ ณ ศาลาวัดวังจิก ต.วังจิก อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร

เช้าวันที่ 10 ธันวาคม 2547 ผู้เข้ารับการอบรม ทอยยเดินทางมาถึงที่ประชุม ก่อนการประชุม เป็นบรรยากาศของการทักทาย พูดคุย อย่างเป็นกันเอง เนื่องจากคุ้นเคยกันอยู่แล้ว จุดลงทะเบียน จะมีแผ่นเอกสารแจกให้กับผู้เข้ารับการอบรมทุกคน พร้อมทั้งจัดเรียงเอกสาร หนังสือ ภาพกิจกรรม ไว้สำหรับผู้สนใจเปิดชมหรืออ่านในช่วงเวลาว่าง การจัดที่ประชุมแบบเรียบง่าย ผู้เข้าประชุมนั่งกับพื้นที่มีเบาะรองนั่ง บริเวณที่ประชุม ติดป้ายผ้าโครงการประชุมฯ แนะนำหน่วยงานและเครือข่ายสนับสนุน พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์เครือข่ายชมรมเกษตรธรรมชาติ และกิจกรรมปราชญ์ชาวบ้านไว้โดยรอบเพื่อให้ผู้สนใจได้เดินชม พิธีเปิดจัดขึ้นแบบไม่เป็นทางการ

ผลการประชุม

คุณสุรเดช เดชคุ้มวงศ์ จาก สสจ.พิจิตร และเลขานุการ มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม และชี้แจงวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้เพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชมรมเกษตรธรรมชาติ และเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของแกนนำเกษตรกร ในการปฏิบัติการเกษตรธรรมชาติ และพัฒนาเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็ง พร้อมทั้งแนะนำคณะวิทยากร

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ผอ.สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม(สคส.) กล่าวแนะนำ ทีมงาน และภาระกิจของ สคส. ในการสนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้ในภาคปฏิบัติเพื่อพัฒนาให้เกิดทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสามารถ หรือทุนเดิมของกลุ่มและเครือข่ายทางสังคม ให้เพิ่มพูนขึ้นโดยมี ปรัชญาของเครื่องมือชุดธารปัญญา คือ ความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในตัวคนคือความรู้ฝังลึก จำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์แบบแนวราบ เท่าเทียมกัน เพื่อดึงเอาความรู้ฝังลึกออกมาทำให้ชัดเจนและเป็นระบบขึ้น และสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเชิงระบบ หรือมีความเข้าใจแบบเป็นองค์รวม คือเข้าใจอย่างรอบด้าน ทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาระดับความรู้ เพื่อให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อย่างแท้จริง

การจัดการความรู้ จึงต้องเริ่มต้นด้วยการปฏิบัติ ที่เรียกว่า “ลงมือทำ” ด้วยตัวเองจึงจะเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ทักษะการจัดการความรู้นี้ จึงเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และดึงเอาความรู้มาสร้างเป็นคลังความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์

ขั้นตอนที่ 1 กิจกรรมสาระสุนทนา

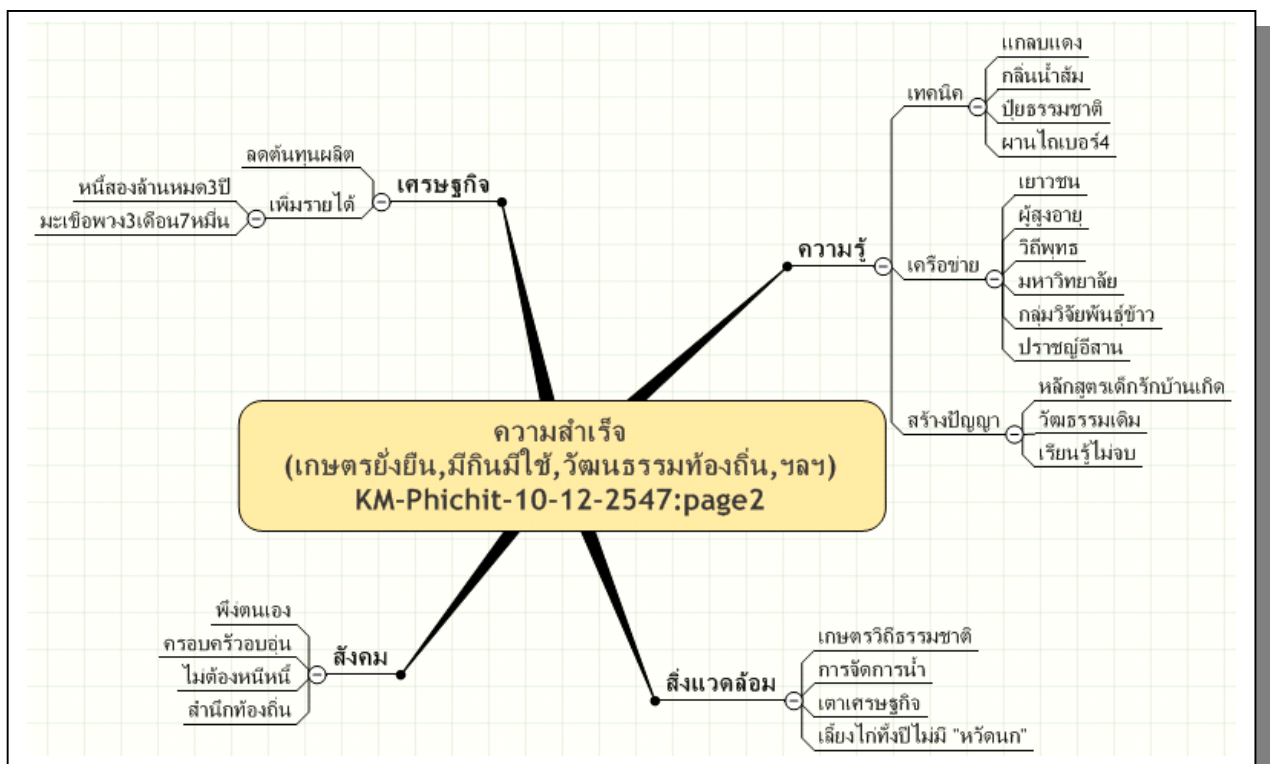
วิทยากรจัดแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม ออกเป็น 5 กลุ่ม ตามความสมัครใจ มีตัวแทนเกษตรกรจากอำเภอต่างๆ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อให้เกิดความหลากหลาย โดยมีการตั้งโจทย์หรือประเด็นในการสนทนา คือ

ประเด็น

“ให้เล่าประสบการณ์การทำงานด้านการเกษตรพอเพียง มีความสำเร็จอะไรบ้าง และความสำเร็จที่ได้รับเกิดจากสิ่งใด?”

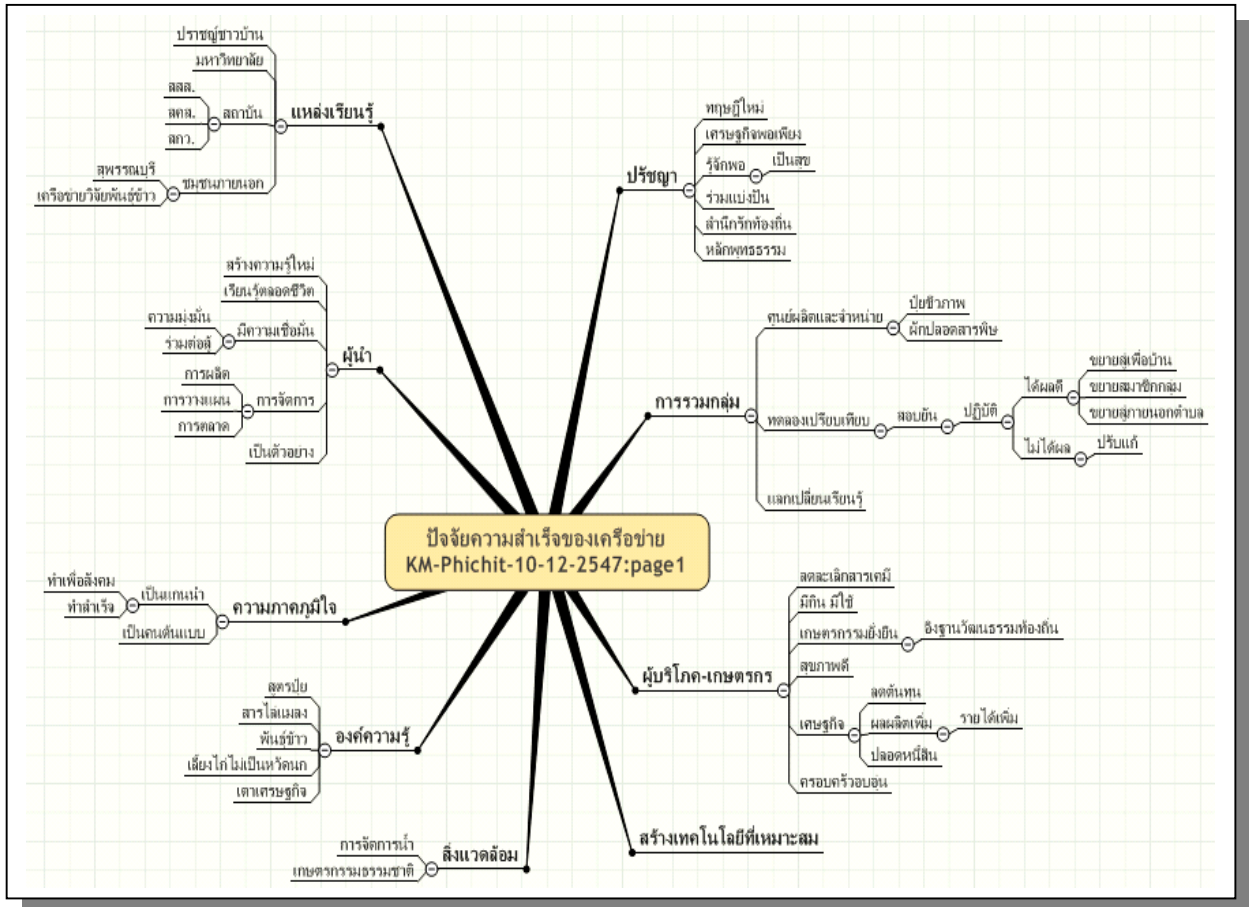
ภายหลังการสนทนาแล้วให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการสนทนา แล้วสรุปภาพรวมโดยใช้ แผนที่ความคิด(mind mapping) และจำแนกเป็นความสามารถหลัก(core competence) ของกลุ่มใหญ่

การนำเสนอผลการสนทนากลุ่มย่อย : เจาะไขความสำเร็จ

ทั้งนี้ กลุ่มอื่นใช้รูปแบบการสนทนากลุ่มโดยไม่ได้มีการจัดทำเป็นแผนที่ความคิด แต่ให้ตัวแทนที่นำสนทนาเป็นผู้นำเสนอสรุปผลการประชุม ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็น จนท.สาธารณสุข ที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หรือ ความสามารถหลักของภาพรวมเครือข่าย ดังแผนภาพ

คุณสุรเดช ได้สรุปภาพรวมของเครือข่าย และช่วยขยายความในประเด็นย่อย และนำเสนอเป็น หัวใจ ของการทำงานเกษตรธรรมชาติ หรือความสามารถหลักของการพัฒนากระบวนการเกษตรธรรมชาติ

หัวใจแปดดวงในการทำเกษตรธรรมชาติ

1. ผู้นำที่มุ่งมั่น
2. การเรียนรู้ (ทดลอง สร้างองค์ความรู้)
3. ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น(ปราชญ์ชาวบ้าน,ม.บเรศวร,มูลนิธิ ชาวขวัญ,สสส.,สคส.,สกว.,อบต.,เกษตร สาธารณสุข ฯลฯ)
4. การจัดการระบบการผลิต (นำความรู้ไปใช้ หรือทดลองทำจริง)
5. การจัดการด้านการตลาด
6. การสร้างและขยายเครือข่าย
7. กระบวนการถอดบทเรียน (แกนนำ พหุภาคี)
8. การขยายผลกิจกรรม(สมาชิก-กลุ่มใหม่)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างตัวชี้วัด สู่ตารางแห่งวิสระภาพ

วิทยาการจัดแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ตามความสนใจ ให้วิเคราะห์ “องค์ประกอบ” ของหัวใจทั้งแปดดวง เพื่อสร้างเป็นตัวชี้วัดย่อยๆ โดยมอบหมายให้ 1 กลุ่ม วิเคราะห์ 2 หัวข้อ เพื่อสร้างเป็นตารางแห่งวิสระภาพ

- กลุ่มที่ 1 ผู้นำ และการขยายกิจกรรม(หัวใจ 1 และ 8)
- กลุ่มที่ 2 การเรียนรู้ และการถอดบทเรียน(หัวใจ ดวงที่ 2 และ 7)
- กลุ่มที่ 3 ความร่วมมือ และเครือข่าย(หัวใจดวงที่ 3 และ 6)
- กลุ่มที่ 4 การผลิต และการตลาด(หัวใจดวงที่ 4 และ 5)

คุณอรุณ อธิบายกระบวนการจัดทำตารางแห่งวิสระภาพ โดยให้มีการแบ่งขีดความสามารถไว้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

ปัจจัยความสำเร็จ	1	2	3	4	5

- ระดับที่ 1 ความสามารถน้อยที่สุด (เริ่มต้น ผลงานยังไม่ปรากฏ หรือยังอ่อนแอ)
- ระดับที่ 2 ความสามารถน้อย (เริ่มต้น ผลงานมีน้อย หรือยังอ่อนแออยู่)
- ระดับที่ 3 ความสามารถปานกลาง (พัฒนาการเด่นชัดขึ้น ผลงานปรากฏ)
- ระดับที่ 4 ความสามารถมาก (ความสามารถสูง ชำนาญการ หรือถ่ายทอดได้ เข้มแข็ง)
- ระดับที่ 5 ความสามารถสูงสุด (ความเชี่ยวชาญ ถ่ายทอดได้ ผลงานดีเด่น เข้มแข็ง)

กลุ่มที่ 1 ผู้นำและการขยายกิจกรรม(หัวใจดวงที่ 1 และ 8)

ประเด็น ผู้นำ

ตัวชี้วัด (ระดับสูงสุด)

1. วิธีการทำงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ตน
2. มีหลักธรรม สมาธิ ปัญญา บารมี
3. ไม่ยึดเงินเป็นตัวตั้ง ไม่เห็นแก่ประโยชน์เชิงธุรกิจ
4. มีการพัฒนาวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง
5. มีความเอื้ออาทร ยินดีถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น
6. มีวิธีการจัดการหนี้สิน

กลุ่มที่ 1 ผู้นำและการขยายกิจกรรม(หัวใจดวงที่ 1 และ 8)

ประเด็น การขยายกิจกรรม

ตัวชี้วัด (ระดับสูงสุด)

1. มีสมาชิกเพิ่มขึ้น
2. มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิก
3. มีการร่วมกันกำหนดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า
4. ค้นหาแกนนำรุ่นต่อไป
5. มีกิจกรรมเพิ่มศักยภาพในการขยายเครือข่ายให้แก่แกนนำ

กลุ่มที่ 2 การเรียนรู้ และการถอดบทเรียน(หัวใจ ดวงที่ 2 และ 7)

ประเด็น การเรียนรู้

1. มีแหล่งเรียนรู้ หรือแปลงสาธิต
2. มีการทดลอง ปฏิบัติจริง
3. มีการระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้สม่ำเสมอ
4. มีการสะสมความรู้ใหม่
5. มีหลักสูตรจัดการเรียนรู้ได้เอง

ประเด็น การถอดบทเรียน

1. มีมาตรการตรวจสอบ ติดตามกิจกรรมโดยกลุ่ม
2. มีเวทีทบทวน ข้อดี ข้อด้อย
3. มีกระบวนการปรับปรุง พัฒนา สรุปบทเรียนซ้ำ

กลุ่มที่ 3 ความร่วมมือ และเครือข่าย(หัวใจดวงที่ 3 และ 6)

ประเด็นความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น

ตัวชี้วัด (ระดับสูงสุด)

1. ร่วมรับฟังกับหน่วยงานอื่น
2. ร่วมแสดงความคิดเห็น
3. ร่วมปฏิบัติงานในภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานนั้น ๆ
4. ขอรับการสนับสนุน(คำปรึกษา-องค์ความรู้-ทุน) จากหน่วยงานนั้นทั้ง

รัฐ-เอกชน

5. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในหน่วยงานนั้น(สาธารณสุข เกษตร

กลุ่มที่ 3 ความร่วมมือ และเครือข่าย(หัวใจดวงที่ 3 และ 6)

ประเด็นการสร้างเครือข่าย กลุ่มในชุมชน-ตำบล-อำเภอ-จังหวัด

ตัวชี้วัด (ระดับสูงสุด)

1. มีโครงสร้างบริหารจัดการ
2. มีกฎระเบียบของเครือข่าย
3. มีการระดมทุน(ปัญญา-เงิน)ภายในเครือข่าย
4. มีการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง
5. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้
6. จัดระบบสวัสดิการให้กับสมาชิก
7. เชื่อมร้อยระหว่างเครือข่าย

กลุ่มที่ 4 การผลิตและการตลาด(หัวใจดวงที่ 4 และ 5)

ประเด็น การผลิต

1. มีความรู้และสามารถในการปรับสภาพดินให้เหมาะสมกับพืช
2. มีการคัดเลือกพันธุ์พืชที่ดีได้
3. มีความรู้-สามารถถนอมการใช้น้ำให้เหมาะสมกับพืชตามฤดูกาล
4. มีความรู้เรื่องการจัดทำปุ๋ยชีวภาพและสามารถทำใช้ได้
5. มีความรู้เรื่องสารกำจัดแมลงและสามารถทำใช้ได้
6. มีการวางแผนการผลิตเพื่อตอบสนองทางการตลาด
7. มีองค์ความรู้เรื่องระบบนิเวศน์
8. มีการทดลอง-> ปฏิบัติ -> ปรับเปลี่ยนการผลิต
9. มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

กลุ่มที่ 4 การผลิตและการตลาด(หัวใจดวงที่ 4 และ 5)

ประเด็น การตลาด

- 1. มีตลาดของตนเอง**
- 2. มีการปรับมาตรฐาน**
- 3. สามารถกำหนดราคาเองได้**
- 4. มีการรวมกลุ่มเชื่อมโยงการตลาด**
- 5. มีการจัดการระบบเครือข่ายการแลกเปลี่ยนผลผลิต**
- 6. มีการประชาสัมพันธ์**
- 7. มีการวางแผนเพื่อการตลาด**

ซึ่งก่อนหน้านั้นคณะทำงานได้ยกร่างของตารางแห่งอิสรภาพขึ้น ไว้ดังนี้

ตัวชี้วัด	ระดับสูงสุด(ระดับ 5)
1. ผู้นำ ระดับ 1 ข้อ 1,2 ระดับ 2 ข้อ 1,2,3,4 ระดับ 3 ข้อ 1,2,3,4,5 ระดับ 4 ข้อ 1,2,3,4,5,6	1. วิธีการทำงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ตน 2. มีหลักธรรม สมานี ปัญญา บารมี 3. ไม่ยึดเงินเป็นตัวตั้ง ไม่เห็นแก่ประโยชน์เชิงธุรกิจ 4. มีการพัฒนาวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง 5. มีความเอื้ออาทร ยินดีถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น 6. มีวิธีการจัดการหนี้สิน 7. ได้นำเสนอแนวทางเกษตรปลอดสารพิษในระดับจังหวัด
2. กระบวนการเรียนรู้ ระดับ 1 ข้อ 1 ระดับ 2 ข้อ 1,2 ระดับ 3 ข้อ 1,2,3 ระดับ 4 ข้อ 1,2,3,4	1. ทำงานด้วยวิธีการที่เคยปฏิบัติ 2. ทบทวนข้อดี ข้อเสียของวิธีการปฏิบัติเดิม 3. แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น 4. ทดลองทำงานด้วยวิธีใหม่ๆ ในแปลงสาธิต 5. เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรปลอดสารพิษของชุมชน
3. การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ระดับ 1 ข้อ 1 ระดับ 2 ข้อ 1,2 ระดับ 3 ข้อ 1,2,3 ระดับ 4 ข้อ 1,2,3,4	1. มีกิจกรรมร่วมกันมากขึ้นนอกเหนือจากเทศกาลต่างๆ 2. เป็นวิทยากรวิชาเกษตรให้แก่โรงเรียน 3. มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม 4. หน่วยงานระดับอำเภอให้การสนับสนุน 5. หน่วยงานระดับจังหวัดให้การสนับสนุน

ตัวชี้วัด	ระดับสูงสุด(ระดับ 5)
<p>4. การจัดการผลิต</p> <p>ระดับ 1 ข้อ 1,2</p> <p>ระดับ 2 ข้อ 1,2,3,4</p> <p>ระดับ 3 ข้อ 1,2,3,4,5 (เพิ่มเติม)</p> <p>6. มีทีมงานช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านการผลิต</p> <p>ระดับ 4 ข้อ 1,2,3,4,5,6</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้ด้านปฏิกิริยาชีวภาพ 2. พัฒนาความรู้ไม่หยุดนิ่ง 3. มีพันธุ์พืชที่ทำเองขยายพันธุ์ได้เอง 4. มีการวางแผนการผลิต 5. มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการผลิตใหม่ๆ 6. ประยุกต์ใช้วิธีใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองได้ 7. ชุมชนเห็นข้อดีของการผลิตแบบปลอดภัยและเปลี่ยนแปลงมาผลิตแบบปลอดภัย เพิ่มมากขึ้น 8.
<p>5. การจัดการด้านการตลาด</p> <p>ระดับ 1 ข้อ – (ต่างคนต่างขาย)</p> <p>ระดับ 2 ข้อ 1</p> <p>ระดับ 3 ข้อ 1,2</p> <p>ระดับ 4 ข้อ 1,2,3</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการรวมกลุ่ม นำผลผลิตมารวมกัน ขายพร้อมกัน 2. มีการร่วมกันพัฒนาคุณภาพของผลผลิตให้สอดคล้องกับตลาด 3. สามารถกำหนดราคาขายของกลุ่มได้เอง 4. ผลิตพืชผักชนิดใหม่ ป้อนตลาด
<p>6. การขยายเครือข่าย</p> <p>ระดับ 1 ข้อ 1</p> <p>ระดับ 2 ข้อ 1,2</p> <p>ระดับ 3 ข้อ 1,2,3</p> <p>ระดับ 4 ข้อ 1,2,3,4</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีสมาชิกเพิ่มขึ้น 2. มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิก 3. มีการร่วมกันกำหนดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า 4. ค้นหาแกนนำรุ่นต่อไป 5. มีกิจกรรมเพิ่มศักยภาพในการขยายเครือข่ายให้แก่แกนนำ

ข้อนำสังเกตพบว่า ในแต่ละกลุ่มจะช่วยกันกำหนดตัวชี้วัดในระดับที่สูงที่สุด(ระดับ 5) จนครบองค์ประกอบ แล้วจึงปรับลดระดับตัวชี้วัดลงตามสัดส่วน โดยให้ระดับที่ลดลง มีตัวชี้วัดลดลงตามไปด้วย จาก 5 เหลือ 4 จำนวน ตัวชี้วัดจะเหลือน้อยลง จาก 4 เหลือ 3 เหลือ 2 เหลือ 1 เป็นระดับลดหลั่นกันไป โดยระดับที่ 1 ที่น้อยที่สุด จะยังคงเหลือไว้เพียง องค์ประกอบหลักของปัจจัยนั้นๆ

หลังจาก สร้างตารางแห่งอิสรภาพเสร็จแล้ว ทุกกลุ่มจึงได้นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยของตนเอง ต่อที่ประชุมรวม โดยมีวิทยากรจาก สคส. จะช่วยปรับปรุงเพื่อใช้สำหรับประเมินตนเอง ในวันที่ 2

หัวใจของการทำงานเกษตรปลอดภัย

ความสามารถหลัก	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
1. ผู้นำ/แกนนำ	เสียสละ	เสียสละ สำนึกดี	เสียสละ สำนึกดี มีคุณธรรม	เสียสละ สำนึกดี มีคุณธรรม	เสียสละ สำนึกดี มีคุณธรรม
	ใฝ่เรียนรู้ มีการทดลอง	ใฝ่เรียนรู้ มีการทดลอง	ใฝ่เรียนรู้ มีการทดลอง มีปัญญา	ใฝ่เรียนรู้ มีการทดลอง มีปัญญา	ใฝ่เรียนรู้ มีการทดลอง มีปัญญา
		มีผลงาน	มีผลงาน ทำได้จริง เห็นผลจริง	มีผลงาน ทำได้จริง เห็นผลจริง	มีผลงาน ทำได้จริง เห็นผลจริง
				ครอบครัวสนับสนุน	ครอบครัวสนับสนุน
					มีบารมี ผู้อื่นยอมรับ เชื่อถือ
					มีการเผยแพร่ ถ่ายทอด
2. กระบวนการเรียนรู้	เรียนรู้จากภายนอกชุมชน	เรียนรู้จากภายนอกชุมชน	มีแหล่งเรียนรู้ แปลงสาธิต	มีแหล่งเรียนรู้ แปลงสาธิต	มีแหล่งเรียนรู้ แปลงสาธิต
		มีแหล่งเรียนรู้ แปลงสาธิต	มีการทดลองปฏิบัติจริง อย่างต่อเนื่อง	มีการทดลองปฏิบัติจริง อย่างต่อเนื่อง	มีการทดลองปฏิบัติจริง อย่างต่อเนื่อง
		มีการทดลองปฏิบัติจริง อย่างต่อเนื่อง	มีการระดมความคิด แลกเปลี่ยนความรู้ตลอดเวลา	มีการระดมความคิด แลกเปลี่ยนความรู้ตลอดเวลา	มีการระดมความคิด แลกเปลี่ยนความรู้ตลอดเวลา
				มีการสะสมความรู้ใหม่	มีการสะสมความรู้ใหม่
					มีหลักสูตรการเรียนรู้
3. การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ	ร่วมประชุมกับหน่วยงานต่างๆ	ร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระต่อหน่วยงานต่างๆ	ร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระต่อหน่วยงานต่างๆ	ร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระต่อหน่วยงานต่างๆ	ร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระต่อหน่วยงานต่างๆ
			มีแผนงานร่วมกัน	มีแผนงานร่วมกัน	มีแผนงานร่วมกัน
			ปฏิบัติการร่วมกัน	ปฏิบัติการร่วมกัน	ปฏิบัติการร่วมกัน
				ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานนั้นๆ	ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานนั้นๆ
					ประเมินผลร่วมกัน

ความสามารถหลัก	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
4. การจัดการด้านการผลิต	มีความรู้เรื่องดิน เมล็ดพันธุ์ น้ำ ปุ๋ย การกำจัดแมลง ระบบนิเวศอยู่บ้างจากแหล่งความรู้อื่น แต่ไม่ครบทุกข้อ และไม่ได้นำไปใช้จริง	มีความรู้เรื่องดิน เมล็ดพันธุ์ น้ำ ปุ๋ย การกำจัดแมลง ระบบนิเวศอยู่บ้างจากแหล่งความรู้อื่น แต่ไม่ครบทุกข้อ นำไปปฏิบัติโดยไม่ได้ปรับให้เหมาะสมกับตนเอง	มีความรู้เรื่องดิน เมล็ดพันธุ์ น้ำ ปุ๋ย การกำจัดแมลง ระบบนิเวศอยู่บ้าง แต่ไม่ครบทุกข้อ	มีชุดความรู้เรื่องดิน เมล็ดพันธุ์ น้ำ ปุ๋ย การกำจัดแมลง ระบบนิเวศอยู่บ้าง ครบทุกข้อ	มีชุดความรู้เรื่องดิน เมล็ดพันธุ์ น้ำ ปุ๋ย การกำจัดแมลง ระบบนิเวศอยู่บ้าง ครบทุกข้อ
		มีการวางแผนการผลิตเพื่อตอบสนอง	มีเทคโนโลยีของตนเอง(เช่น ปุ๋ยชีวภาพ ยาไล่แมลง)	มีเทคโนโลยีของตนเอง(เช่น ปุ๋ยชีวภาพ ยาไล่แมลง)	มีเทคโนโลยีของตนเอง(เช่น ปุ๋ยชีวภาพ ยาไล่แมลง)
			มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ไม่สม่ำเสมอ		มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ไม่สม่ำเสมอ
					กลุ่มมีการวางแผนการผลิต เพื่อตอบสนองตลาดร่วมกัน
5. การจัดการด้านการตลาด	มีตลาดของกลุ่มตนเอง	มีตลาดของกลุ่มตนเอง	มีตลาดของกลุ่มตนเอง	มีตลาดของกลุ่มตนเอง	มีตลาดของกลุ่มตนเอง
		มีการวางแผนเพื่อการผลิต	มีการวางแผนเพื่อการผลิต	มีการวางแผนเพื่อการผลิต	มีการวางแผนเพื่อการผลิต
			กำหนดราคาขายได้เอง	กำหนดราคาขายได้เอง	กำหนดราคาขายได้เอง
				มีการประชาสัมพันธ์	มีการประชาสัมพันธ์
					สร้างตลาดเครือข่าย
					มีมาตรฐานรับรอง

ความสามารถหลัก	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
6. การขยายเครือข่าย	มีโครงสร้าง(คณะกรรมการ)ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม	มีโครงสร้าง(คณะกรรมการ)ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม	มีโครงสร้าง(คณะกรรมการ)ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม	มีโครงสร้าง(คณะกรรมการ)ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม	มีโครงสร้าง(คณะกรรมการ)ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม
	มีเป้าหมายชัดเจนตรงกัน	มีเป้าหมายชัดเจนตรงกัน	มีเป้าหมายชัดเจนตรงกัน	มีเป้าหมายชัดเจนตรงกัน	มีเป้าหมายชัดเจนตรงกัน
		มีกฎระเบียบที่ร่างร่วมกันและปรับปรุงได้ ยืดหยุ่นได้	มีกฎระเบียบที่ร่างร่วมกันและปรับปรุงได้ ยืดหยุ่นได้	มีกฎระเบียบที่ร่างร่วมกันและปรับปรุงได้ ยืดหยุ่นได้	มีกฎระเบียบที่ร่างร่วมกันและปรับปรุงได้ ยืดหยุ่นได้
			วางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกัน ต่อเนื่อง	วางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกัน ต่อเนื่อง	วางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกัน ต่อเนื่อง
				แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้	แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้
				มีการระดมทุนร่วมกัน	มีการระดมทุนร่วมกัน
				มีการเชื่อมร้อยเครือข่าย	จัดสวัสดิการให้แก่เครือข่าย
7. การขยายกิจกรรมและสมาชิก	มีเป้าหมายร่วมกัน	มีเป้าหมายร่วมกัน	มีเป้าหมายร่วมกัน	มีเป้าหมายร่วมกัน	มีเป้าหมายร่วมกัน
	มีผลประโยชน์ร่วมกัน	มีผลประโยชน์ร่วมกัน	มีผลประโยชน์ร่วมกัน	มีผลประโยชน์ร่วมกัน	มีผลประโยชน์ร่วมกัน
		มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเรื่องพัฒนา	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเรื่องพัฒนา	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเรื่องพัฒนา	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเรื่องพัฒนา
			ประชุมอย่างต่อเนื่อง	ประชุมอย่างต่อเนื่อง	ประชุมอย่างต่อเนื่อง
				สร้างแบบอย่างที่ดี	สร้างแบบอย่างที่ดี
					ค้นหาผู้นำใหม่
8. การทบทวนทำงานที่ผ่านมา	ไม่มีการตรวจสอบติดตามผล	มีการตรวจสอบติดตามผล บางครั้ง	มีการตรวจสอบ ติดตามผล	มีมาตรการตรวจสอบ ติดตามผล	มีมาตรการตรวจสอบ ติดตามผล
	ไม่มีเวทีในการทบทวน ข้อดี ข้อเสีย	ไม่มีเวทีในการทบทวน ข้อดี ข้อเสีย	มีเวทีในการทบทวน ข้อดี ข้อเสียเป็นครั้งคราว	มีเวทีในการทบทวน ข้อดี ข้อเสียสม่ำเสมอ	มีเวทีในการทบทวน ข้อดี ข้อเสียสม่ำเสมอ
				ร่วมกันแก้ปัญหา	ร่วมกันแก้ปัญหา
					กระบวนการสรุปบทเรียนเป็นระบบโดยมีหลายภาคีเข้าร่วม

การสรุปทเรียนหลังการปฏิบัติ(วันที่ 10 ธันวาคม 2547)

เสร็จสิ้นการนำเสนอ คณะวิทยากรกระบวนการจะทำการสรุปทเรียน ซึ่งจะมีประเด็นที่เกิดขึ้นได้แก่ เทคนิคการจัดกลุ่มเพื่อให้เกิดความหลากหลาย เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นมากที่สุด กระบวนการละลายพฤติกรรมให้กลุ่ม เกิดความคุ้นเคยที่จะเกิดความไว้วางใจนำไปสู่การเปิดเผยข้อมูลความรู้ได้มากขึ้น การเริ่มต้นด้วยความสำเร็จ ความประทับใจ และความชื่นชมจะช่วยกระตุ้นให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความสนุก เกิดความสุข และมองเห็นความสามารถและทุนทางสังคมของตนเอง และสมาชิกความรู้ที่เป็นประโยชน์ คือ ความรู้ที่เป็นทักษะ อยู่ในตัวบุคคล กระบวนการช่วยให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายในการคิดวิเคราะห์ คือ เข้าใจภาพรวมความสำเร็จของเครือข่ายเกษตรกรรมชาติ และเข้าใจองค์ประกอบย่อยที่ประกอบขึ้นเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

ขณะเดียวกันยังพบจุดอ่อน ที่สำคัญคือ กระบวนการยังไม่สามารถกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มได้พูดคุยแลกเปลี่ยนในระดับที่ลึกซึ้ง และยังไม่สามารถกระตุ้นให้เปิดเผยความรู้เชิงลึก หรือความรู้ระดับแนวความคิด หรือระบบวิธีคิดของคนแต่ละคนออกมาได้มากนัก การพูดคุยเป็นเพียงความรู้เชิงเทคนิคเป็นส่วนใหญ่ เช่น เทคนิคการทำปุ๋ย การปลูกพืช ฯลฯ

วันที่ 11 ธันวาคม 2547

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินตนเอง เพื่อสร้างธรรมาภิบาล

ช่วงเช้า วันที่สองของการประชุมฯ วิทยากร ได้นำเสนอตารางแห่งอิสรภาพที่ได้ปรับปรุงจากข้อมูล การนำเสนอ เป็นเอกสารแจกให้กับที่ประชุม พร้อมทั้งจัดแบ่งกลุ่มตามพื้นที่อำเภอ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ และอาศัยประสบการณ์ร่วม เพื่อทำการประเมินตนเอง ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 โพนทะเล - บึงนาราง
- กลุ่มที่ 2 บางมูลนาก - ดงเจริญ
- กลุ่มที่ 3 ตะพานหิน - ทับคล้อ
- กลุ่มที่ 4 โพธิ์ประทับช้าง
- กลุ่มที่ 5 วชิรบุรี - สามง่าม
- กลุ่มที่ 6 วังทรายพูน - เมืองพิจิตร

โดยใช้ตารางการประเมินตนเอง สถานะปัจจุบัน และความคาดหวัง ในอนาคต

ความสามารถหลัก	ปัจจุบัน	อีก 1 ปีข้างหน้า
1. ผู้นำ		
2. กระบวนการเรียนรู้		
3. การผลิต		
4. การตลาด		
5. เครือข่าย		
6. ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น		
7. การขยายกิจกรรม		

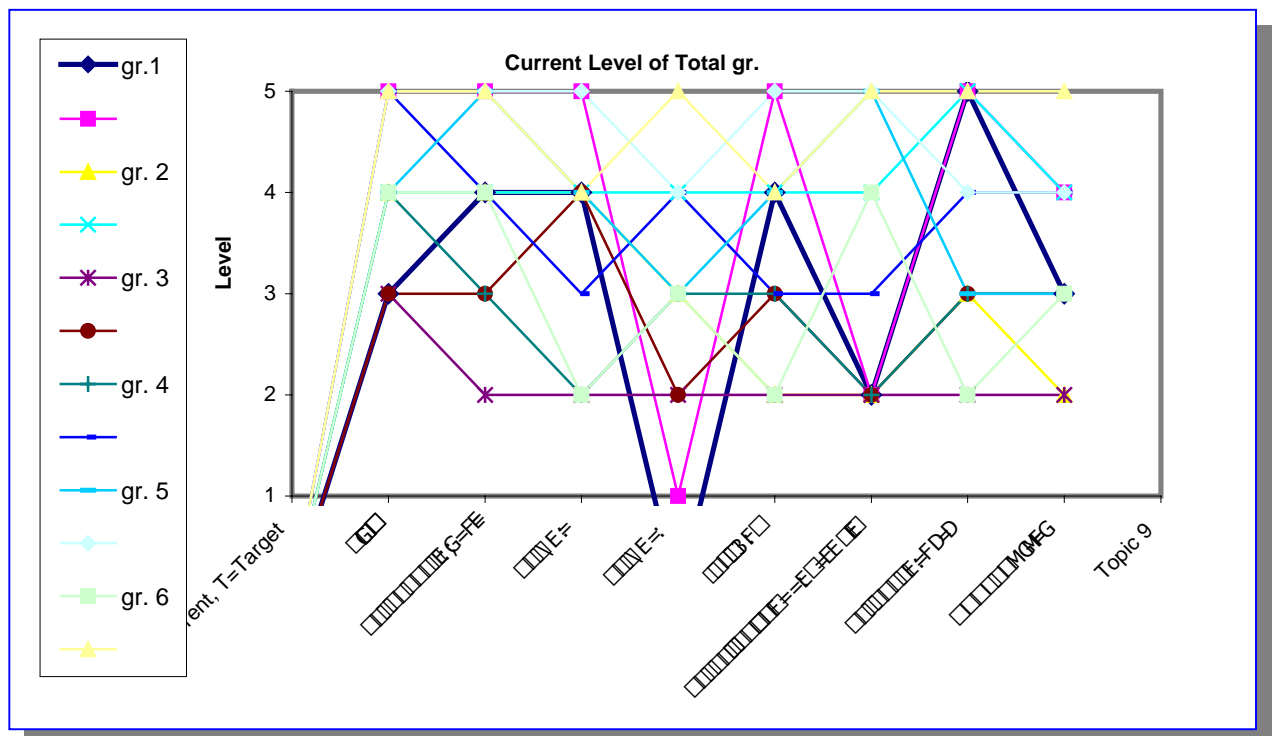
การประเมินจะพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงของเครือข่าย โดยไม่ได้มองในภาพรวมของระบบงานคล้ายส่วนราชการที่คิดครอบคลุมประชาชน หมู่บ้าน หรือตำบล แต่เป็นการพิจารณาจากความสามารถที่แกนนำ และกลุ่มได้ดำเนินการภายใต้เครือข่ายความสัมพันธ์ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายระดับหมู่บ้าน เครือข่ายระดับตำบล เท่านั้น

กลุ่มย่อยพร้อมกันนำเสนอคะแนนการประเมินตนเองที่สะท้อนข้อ ผลการประชุมกลุ่มย่อย ปรากฏดังนี้

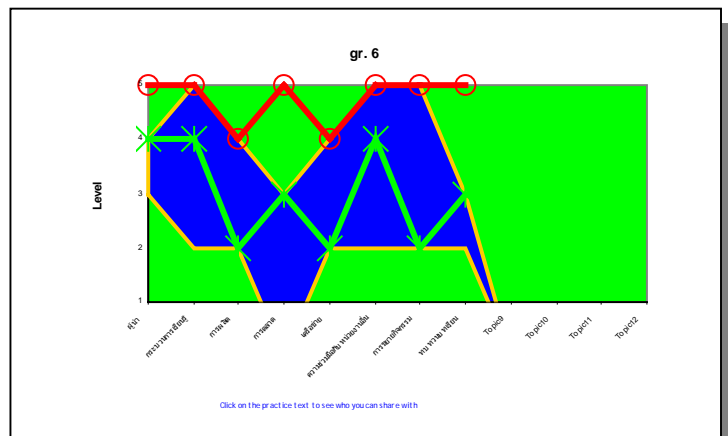
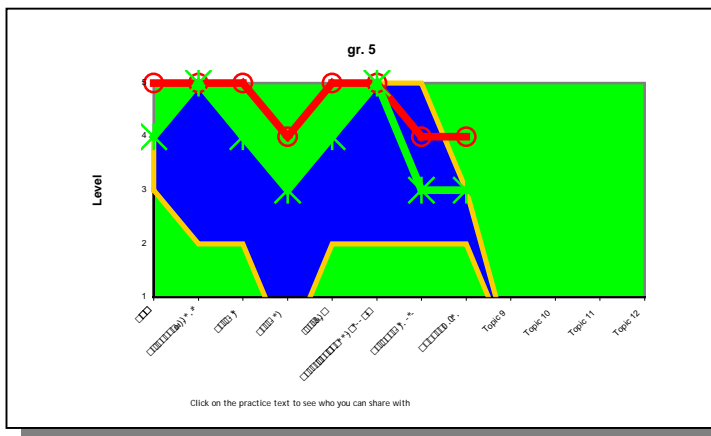
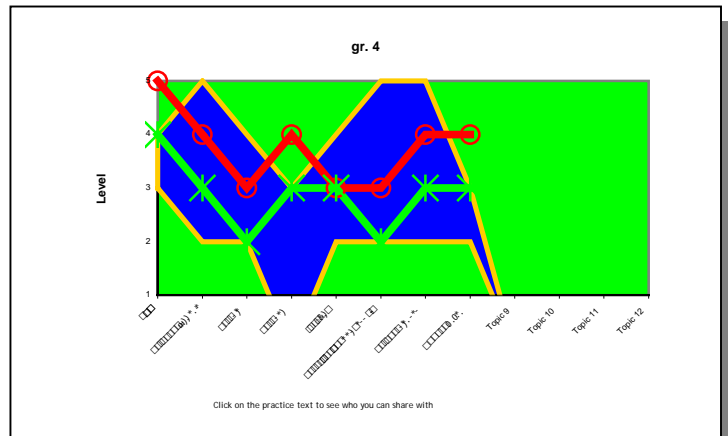
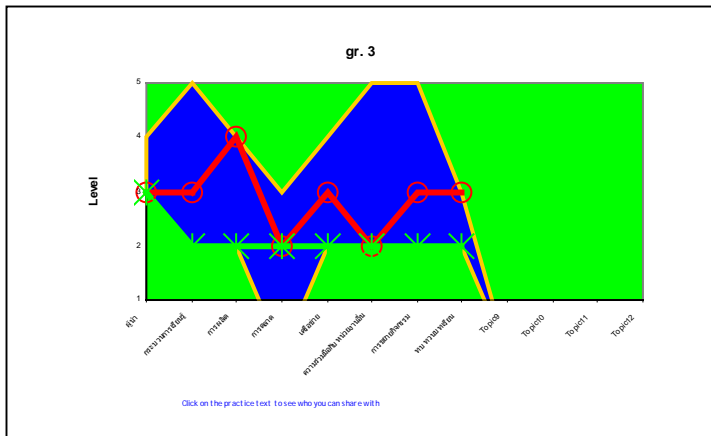
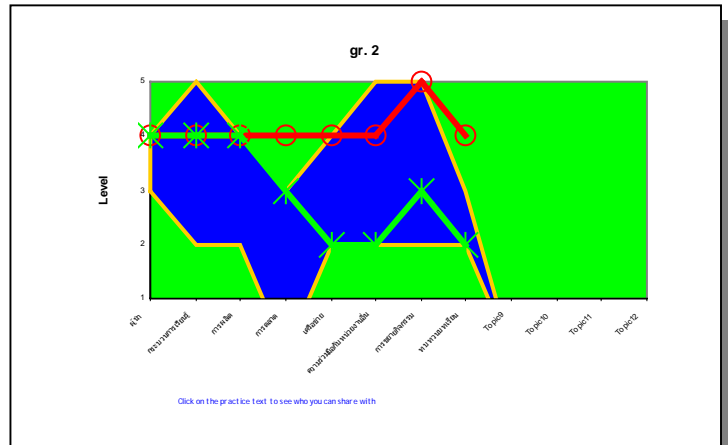
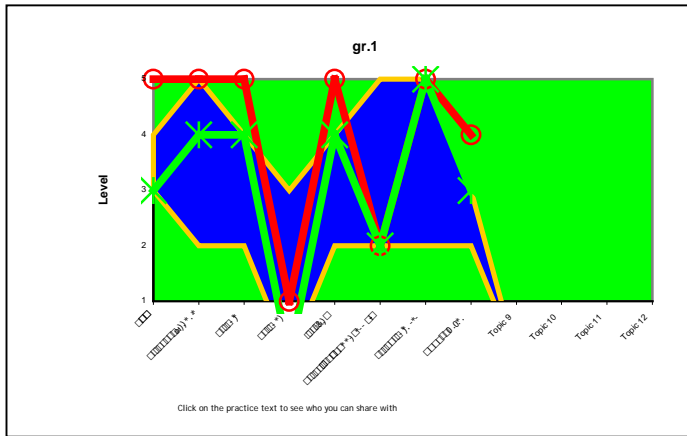
ความสามารถหลัก	โพธิ์ประทับช้าง		สามง่าม/วชิระ		โพทะเล/บึงฯ		พานหิน/คัลอ		เมือง/วังทราย		บางนา/ดง	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1. ผู้นำ	4	4	4	5	3	5	2	3	4	5	4	4
2. กระบวนการเรียนรู้	3	4	5	5	4	5	2	3	4	5	4	4
3. การผลิต	2	3	4	5	4	5	2	4	2	4	4	5
4. การตลาด	3	4	3	4	0	1	2	2	3	5	3	4
5. เครือข่าย	3	3	4	5	4	5	2	3	2	4	2	3
6. ความร่วมมือฯ	2	3	5	5	2	2	2	2	4	5	2	4
7. การขยายกิจกรรม	3	4	3	4	5	5	2	3	2	5	3	5
8. การทบทวนบทเรียน	3	4	3	4	3	4	2	3	3	5	2	4

ภายหลังสรุปภาพรวมรายอำเภอ ศ.นพ.วิจารณ์ เสนอให้ที่ประชุมมีโอกาสทบทวน ปรับปรุงข้อมูล เพื่อความถูกต้องอีกครั้ง และให้ข้อคิดเห็นว่า คะแนนสูงสุด ไม่ใช่คะแนนที่ตายตัวสามารถปรับเปลี่ยนได้ เมื่อได้รับการทบทวนในครั้งต่อๆ ไปอาจจะยกระดับเพิ่มสูงขึ้นได้ คะแนนอาจลดลงได้แต่ความสามารถจะถูกเพิ่มพูนสูงขึ้น

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสร้างเป็นธารปัญญาได้ดังนี้

สรุปารบัญญาของแต่ละอำเภอ

สัญลักษณ์

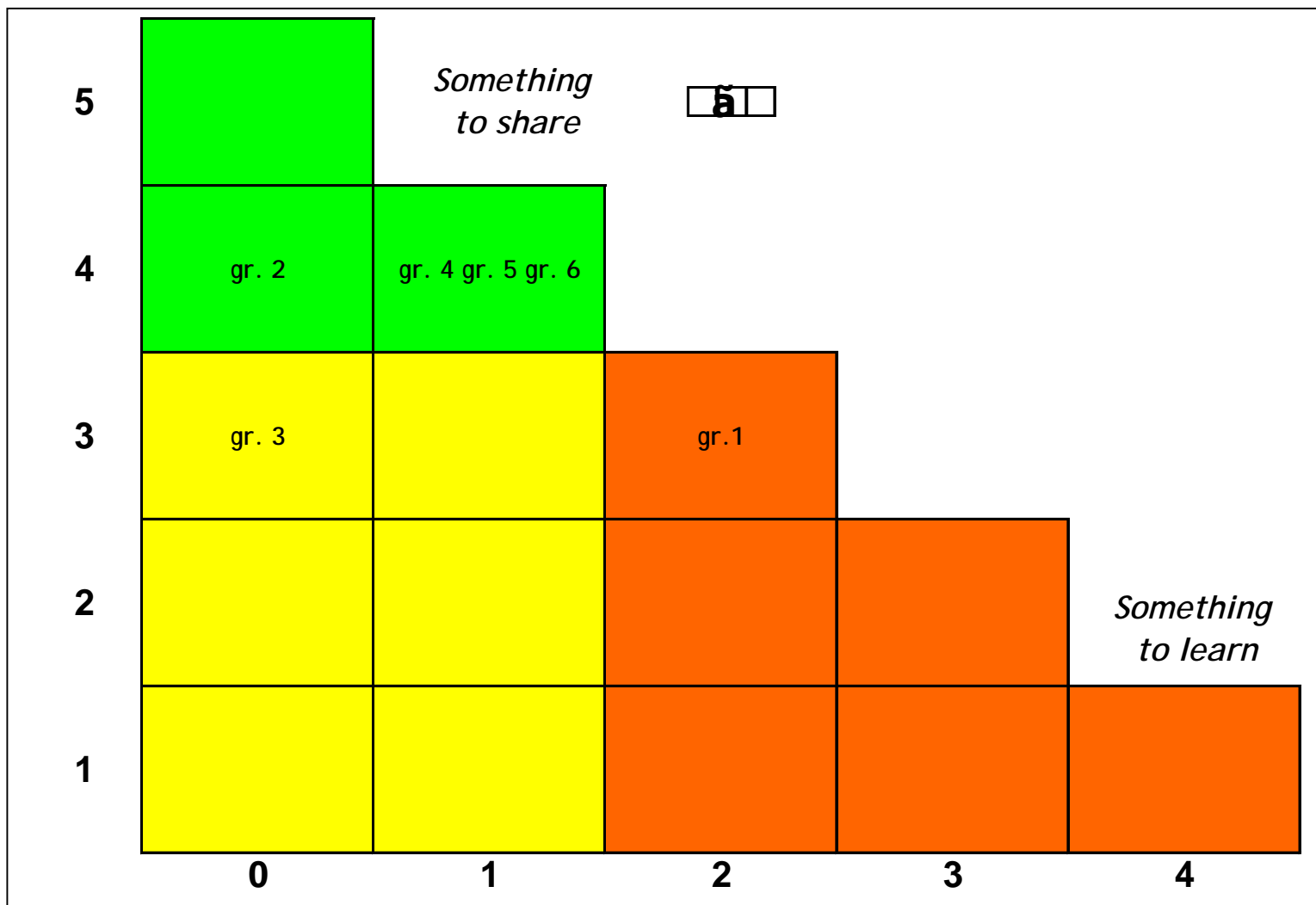
Group 1 = อ.โพทะเล - บึงนาราง
 Group 2 = อ.บางมูลนาก - ดงเจริญ
 Group 3 = อ.ตะพานหิน - ทับคล้อ

Group 4 = อ.โพธิ์ประทับช้าง
 Group 5 = อ.สามง่าม - วชิระบารมี
 Group 6 = อ.วังทรายพูน - สากเหล็ก

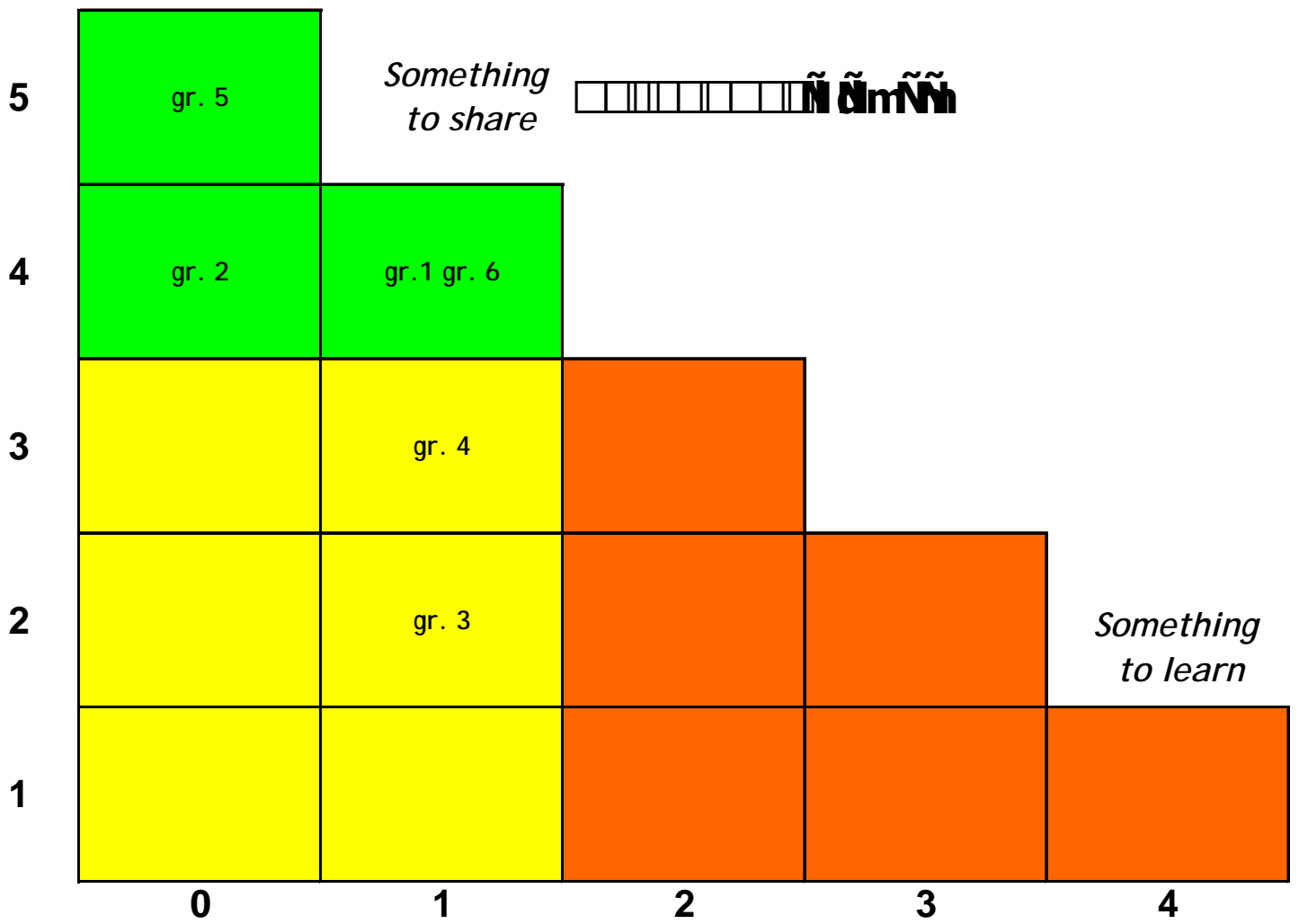
ธารปัญญาจะช่วยอธิบายได้ว่าภายในเครือข่ายของกลุ่มองค์กรมีระดับความสามารถอยู่ระดับไหน มีความแตกต่าง ซึ่งจะช่วยในการทำความเข้าใจระดับความสามารถของตนเอง และรู้ว่าภายในเครือข่ายของตนเองมีกลุ่มองค์กรใดบ้างที่มีความรู้ความสามารถสูงกว่า เพื่อจะนำไปสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือ บันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สรุปบันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

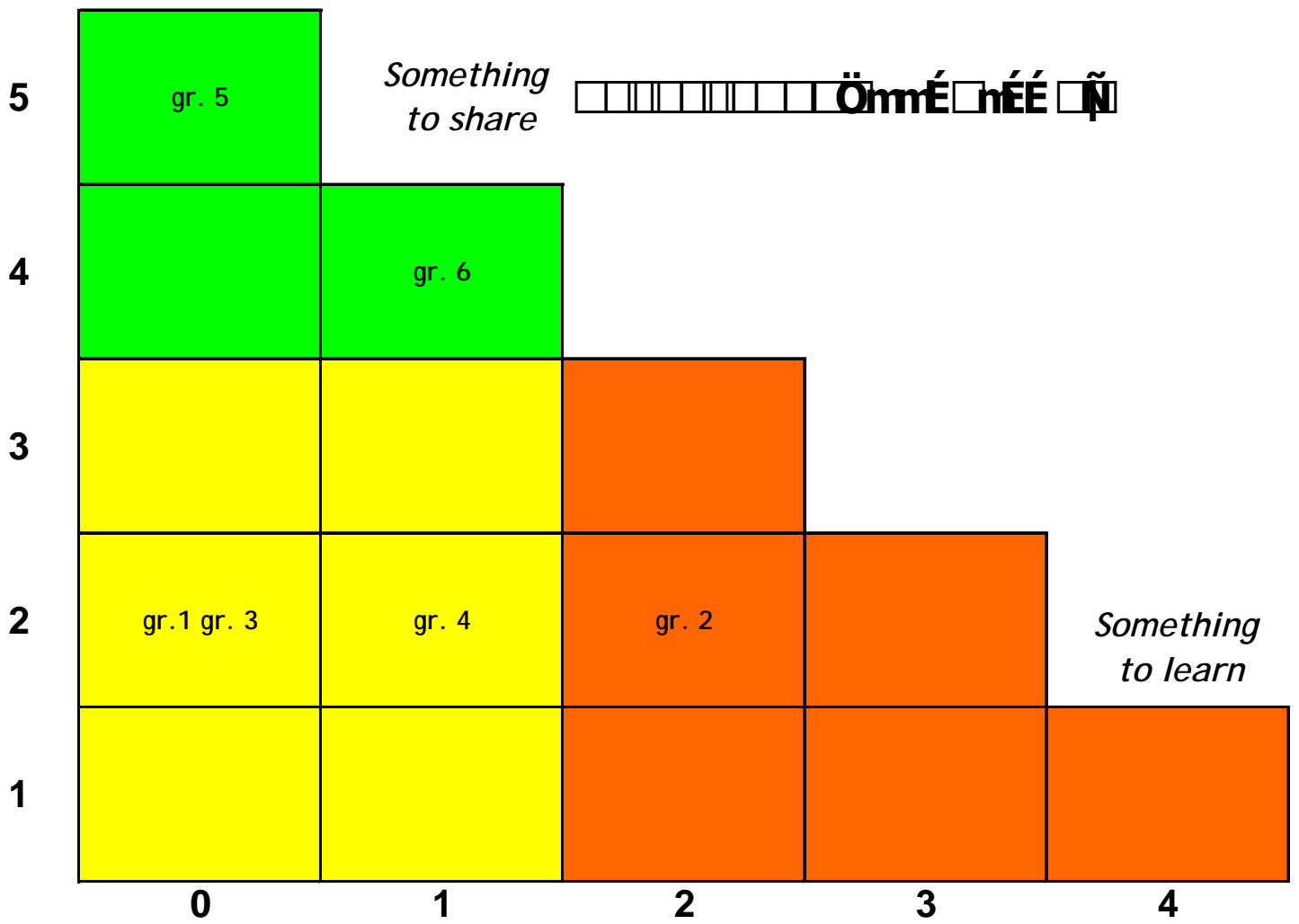
1. ความสามารถด้านผู้นำและแกนนำ

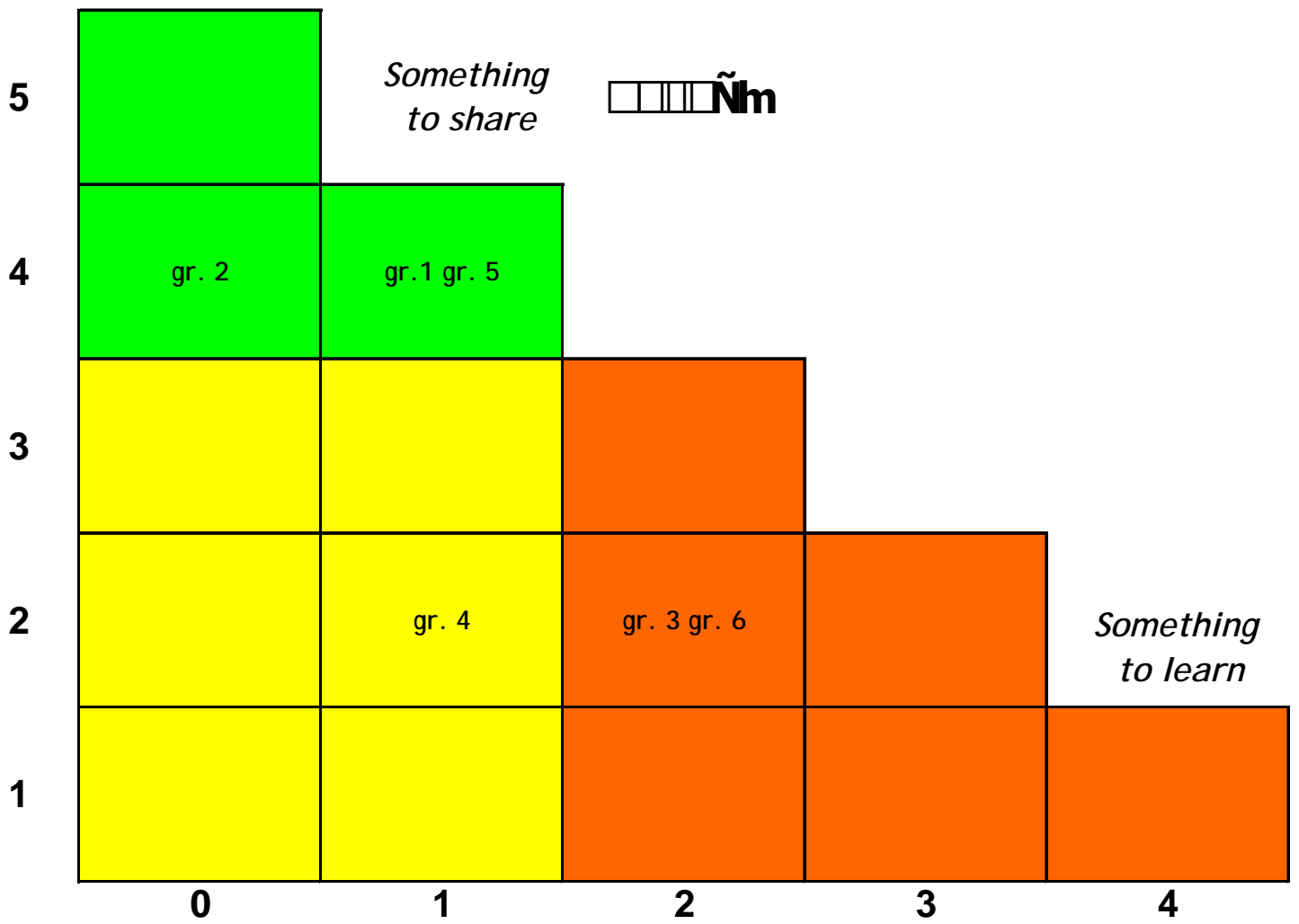
2. กระบวนการเรียนรู้

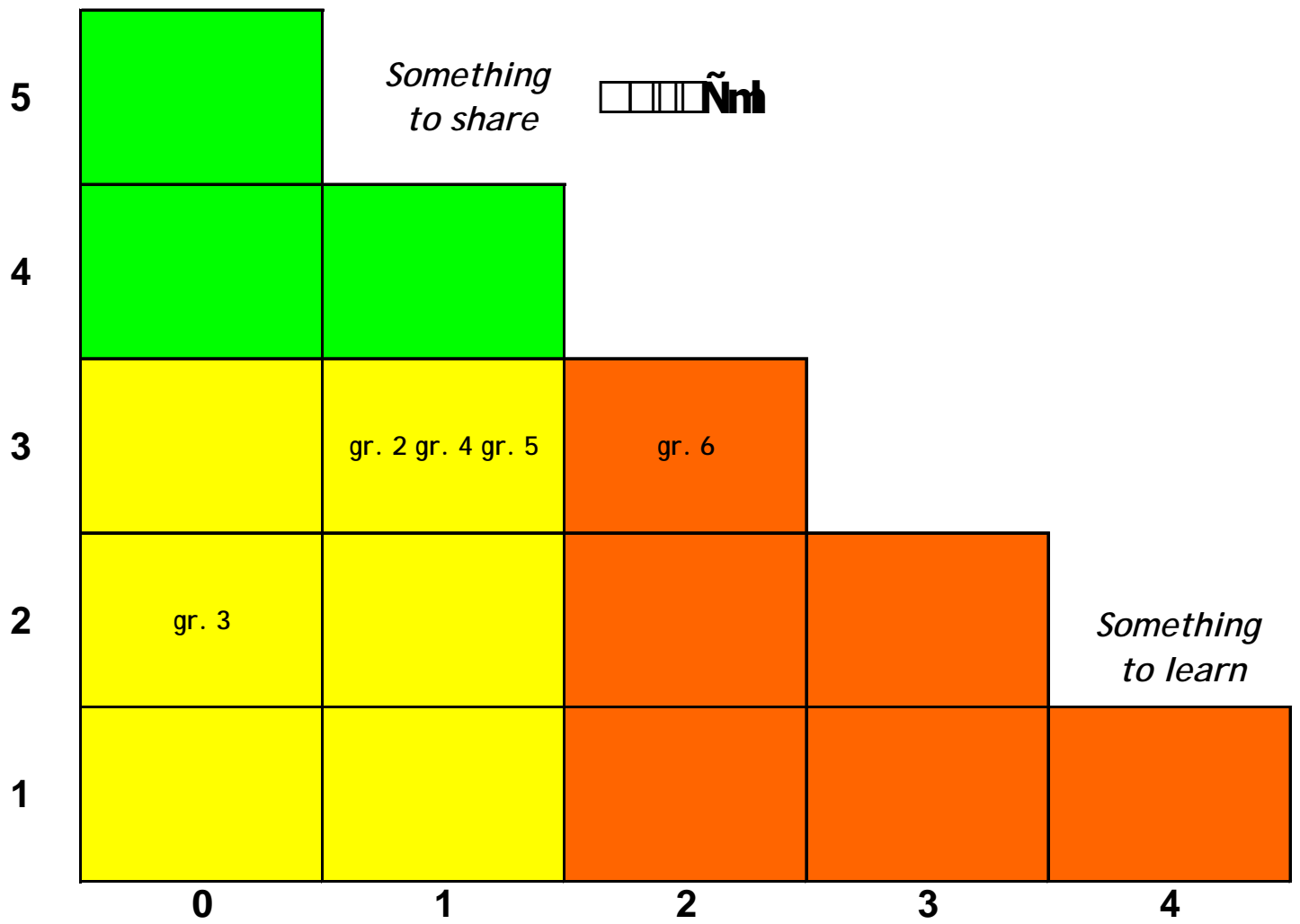
3. การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น

4. การจัดการด้านการผลิต

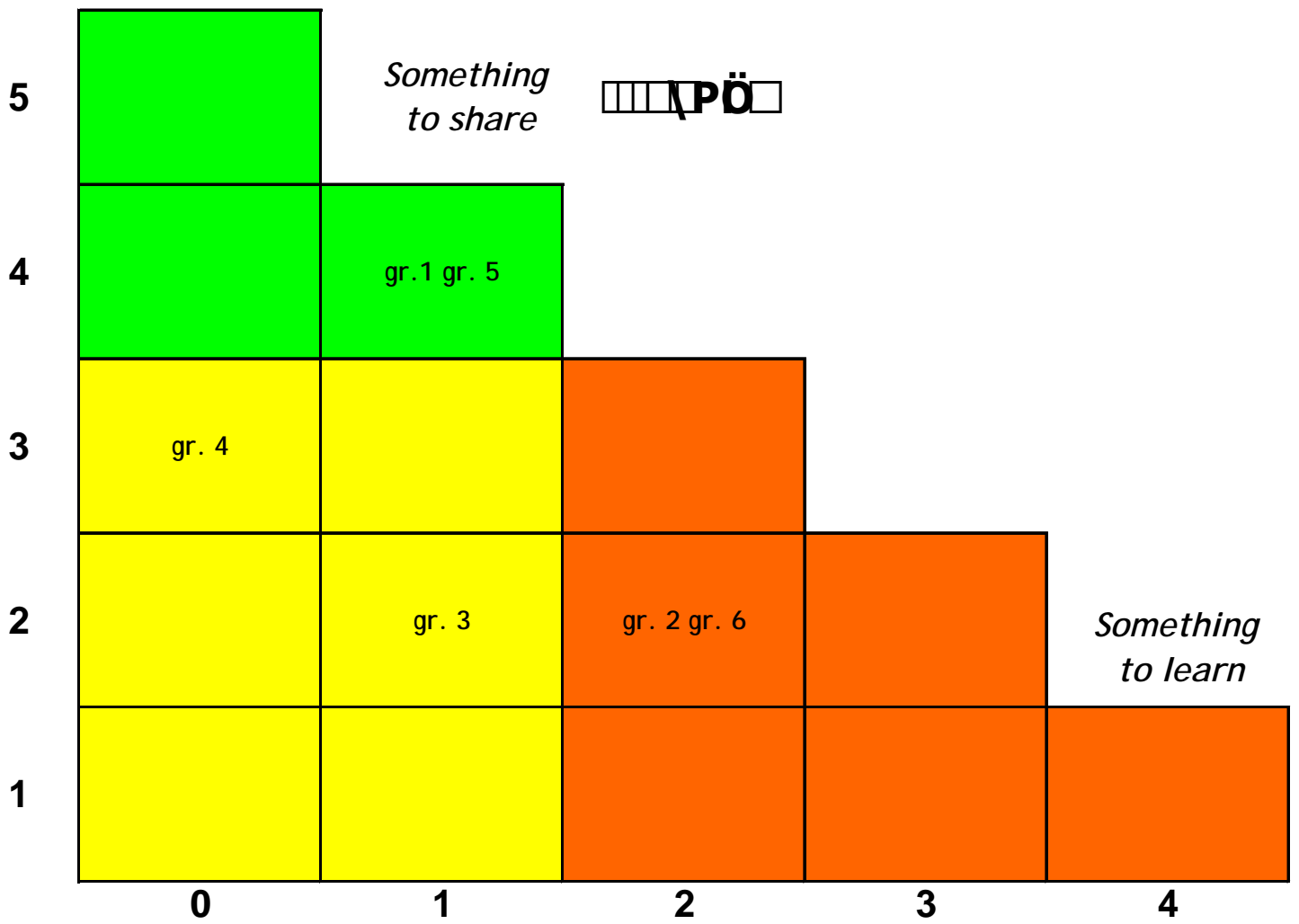

5. การจัดการด้านการตลาด

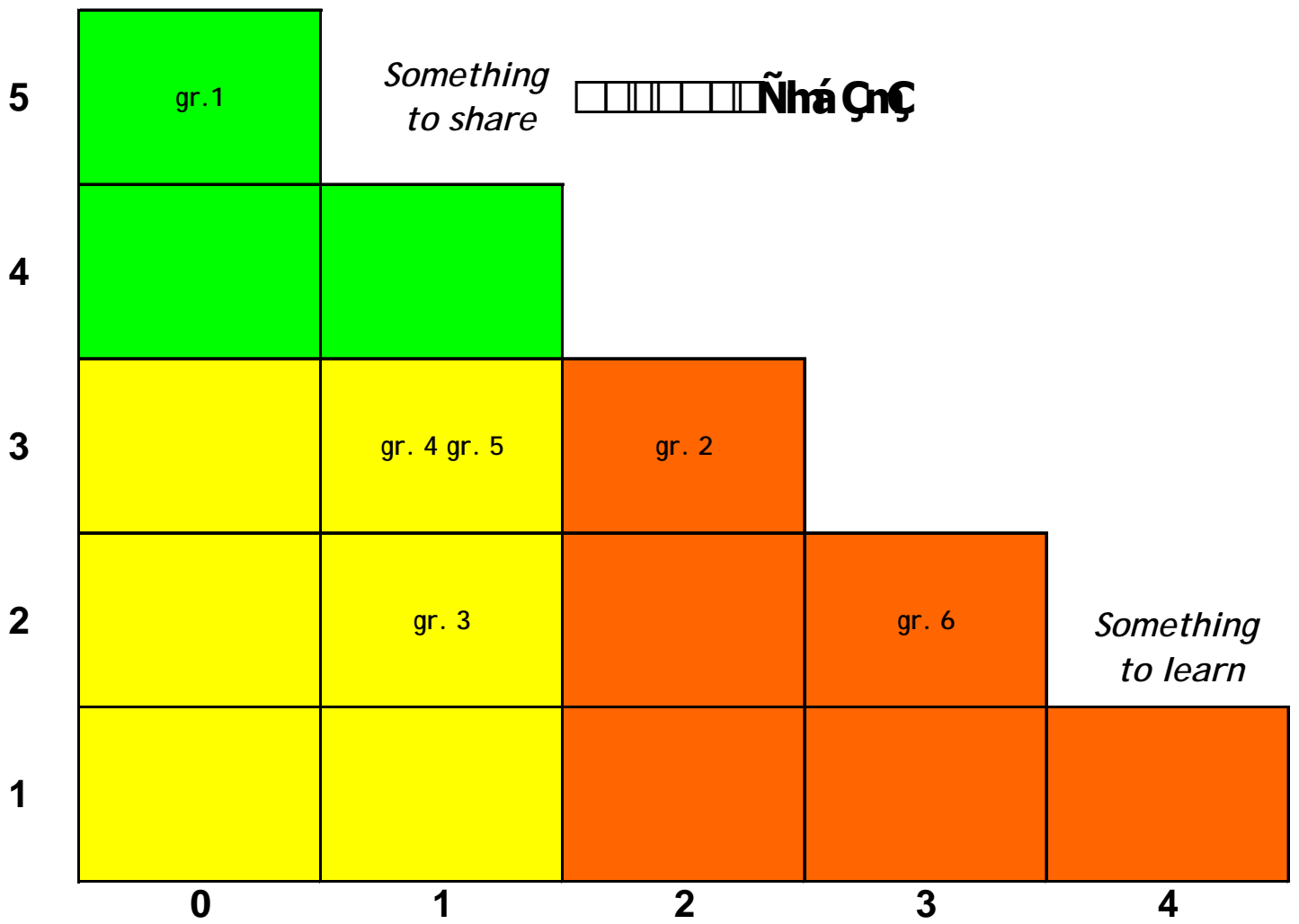

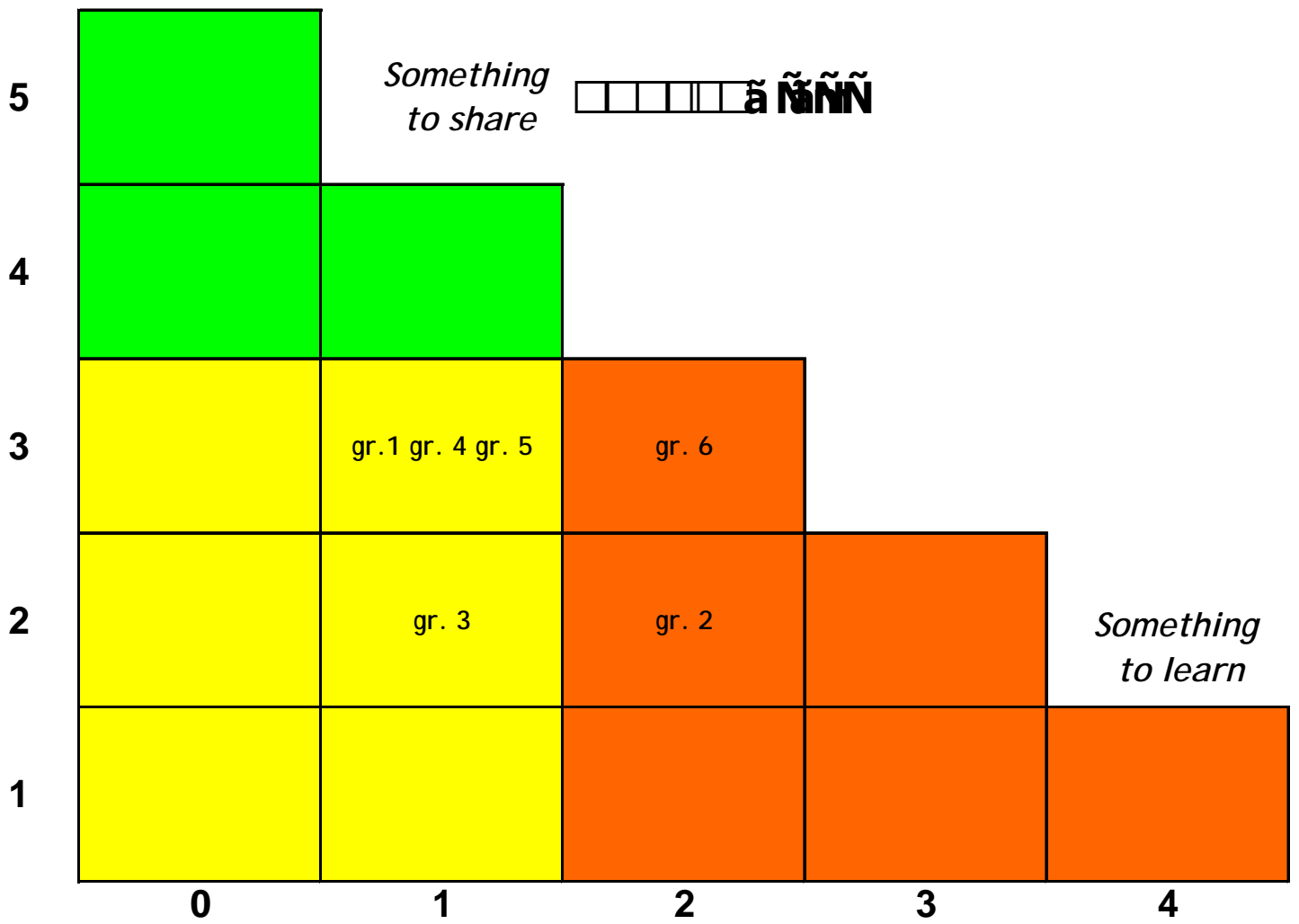
6. การขยายเครือข่าย

7. การขยายกิจกรรมและสมาชิก

8. การทบทวนการทำงานที่ผ่านมา

ศ.นพ.วิจารณ์ ได้นำเสนอบันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่เป็นผู้แบ่งปัน และ กลุ่มผู้เรียนรู้ และทำงานทดลองแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับลิกระหว่าง เพื่อยกระดับการพัฒนาและความรู้ร่วมกัน ดังนี้

ความสามารถ / กลุ่ม	ผู้แบ่งปัน (Something to Share)	ผู้เรียนรู้ (Something to Learn)
1. ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น	สามง่าม-วชิระบารมี	บางมูลนาก - ดงเจริญ
2. การขยายเครือข่าย	โพทะเล - บึงนาราง	โพธิ์ประทับช้าง
3. ผู้นำ / แกนนำ	ตะพานหิน - ทับคล้อ	วังทรายพูน - เมืองพิจิตร

การพิจารณาจับคู่เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะมีความสำเร็จสูงทำให้สามารถผู้ที่สนใจ กับผู้ที่มีความมารู้จักซึ่งมีโอกาสได้มาแลกเปลี่ยนกันจริงๆ ไม่ใช่การยึดเย็ดความรู้ให้กับกลุ่มที่ไม่ต้องการความรู้ในเรื่องนั้น กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะกระทำในลักษณะที่ลึกซึ้ง ไม่เป็นทางการ และมีการซักถามอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มผู้แบ่งปันเปิดเผยความรู้ฝังลึกที่เป็นประโยชน์ได้มากที่สุด คือมี ความคุ้นเคย ความไว้วางใจ และอารมณ์ความรู้สึกยินดี และชื่นชมความสำเร็จ ของทั้งสองฝ่าย หรือที่เรียกว่า การเล่าความรู้ที่ “ไหลลื่น” บางชุดความรู้ชุมชนผู้เรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ ปรับปรุงใช้ในพื้นที่ได้ทันที แต่ในบางกลุ่มจะมีการนัดหมายเพื่อการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะการจัดศึกษาดูงาน หรือการร้องขอให้จัดหลักสูตรการฝึกอบรมให้อย่างเป็นระบบ

ศ.นพ.วิจารณ์ สรุปว่า กระบวนการทั้งหมดนี้ เป็นเพียงแบบฝึกหัดการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกจากผู้แบ่งปัน เพื่อผู้เรียนรู้ได้ซึมซับเอาความรู้เข้าสู่ตนเอง แล้วนำไปปรับประยุกต์ใช้งานในด้านเกษตรธรรมชาติ หรือสามารถประยุกต์ใช้กับเรื่องอื่นๆ ได้ โดยที่จะต้องมีการนำไปเอาความสามารถหรือเนื้อหาต่างๆ ไปปรับปรุงให้มีสามารถประเมินตนเอง และวัดความก้าวหน้าของกลุ่มได้แม่นยำตรงมากที่สุด ซึ่งระดับการพัฒนายังสามารถปรับให้สูงขึ้นไปได้เรื่อยๆ เท่าที่ความสามารถ ศักยภาพ และทุนทางสังคมของกลุ่มหรือเครือข่ายสามารถที่จะพัฒนาต่อยอด หรือยกระดับได้

การสรุปทบทเรียน (11 ธันวาคม 2547)

-ยังมีความแตกต่างในด้านความเข้าใจของวิทยากรกระบวนการในเรื่องทักษะการจัดการความรู้ และในประเด็นความแตกต่างระหว่างความรู้เปิดเผยและความรู้ฝังลึก

-จุดเริ่มต้นของการจัดการความรู้ คือ ความสัมพันธ์ภายในแนวราบ แบบกัลยาณมิตร เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความสนิทสนม และความเอื้ออาทรต่อกัน นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ระดับลึกซึ่ง

-เครื่องมือชุด ตารางแห่งอิสรภาพ และธารปัญญา ถือเป็น “นวัตกรรมทางความคิด” ที่จะช่วยทำให้กระบวนการคิด และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นระบบขึ้น มีทิศทางในการเรียนรู้ที่ชัดเจน และช่วยให้เข้าใจสถานะของกลุ่ม องค์กร และสามารถกำหนดทิศทางในการพัฒนาความสามารถของตนเองได้อย่างเป็นระบบ และเมื่อเข้าใจศักยภาพของเครือข่ายแล้วจะพบ จุดอ่อน จุดแข็ง ในความสามารถหลักของตนเอง ซึ่งสามารถทำการ คว้ความรู้จากภายนอกที่จำเป็นเข้าสู่องค์กรของตนเองได้อย่างเหมาะสม

-บทบาทการเป็น “คุณอำนวย” หรือ วิทยากรกระบวนการจัดการความรู้

-ทักษะของคุณอำนวยจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ก้าวหน้า เช่น การใช้ชุดเครื่องมือต่างๆ ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การฝึกฝนเทคนิคในการถ่ายทอด เช่น การใช้แผนผังความคิด การใช้การวาดภาพ เป็นต้น

-ควรมีทักษะการสร้างคลังความรู้ (knowledge Asset) โดยกระบวนการดึงความรู้ฝังลึกที่อยู่ในคนออกมาจัดเก็บในคลังความรู้ เช่น การเล่าเรื่อง (Story telling) ซึ่งจะมีมี ฉาก มีตัวละคร และเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึก การอธิบายเป็นข้อย่อย (bullet point) การใช้การวาดภาพ การอัดเป็นไฟล์เสียง การเขียนเรื่องสั้น การสร้างเว็บไซต์ การบันทึกประจำวัน การบรรยายภาพ โดยจะเริ่มจากการเขียนเป็นข้อความ พัฒนาเป็นเรื่องเล่า จนสามารถเขียนขึ้นมาเป็นรูปแบบของกระบวนการความรู้ (Knowledge model) ซึ่งคลังความรู้ทั้งหมดจะต้องจัดการระบบอ้างอิงหรือดัชนีเพื่อให้คนอื่นสามารถเข้าถึง หรือสืบค้นถึงต้นตอของแหล่งความรู้ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว

-กระบวนการจัดการความรู้ ที่เป็นนวัตกรรมทางความคิด จะช่วยเสริมสร้างให้คนสามารถเปลี่ยนแปลงความคิด ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากความสามารถของคณาจารย์หลายภายในเครือข่าย และวิทยากร (Collective Learning)

นำเสนอบทสรุปภาพรวม

ได้อะไร	ข้อเสนอแนะ
-ความรู้	-ความตรงต่อเวลา
-มีการทำงานในแต่ละเครือข่ายเป็นอย่างดี	-ทำรายงานรูปเล่มแจก
-สามารถนำไปใช้ปรับปรุงการทำงานได้	-จัดอบรมผู้นำใหม่
-ได้เรียนรู้สิ่งที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เคยทำมาก่อน	-จัดกระบวนการแบบนี้อย่างต่อเนื่อง
-ความรู้ยังมีอยู่ในตัวบุคคลมาก	-นำ KM ปรับใช้ในระบบบริการสาธารณสุข
-กระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ ค้นพบตัวเองจากระเบิดตนเอง	รพ.-สอ.-สสจ.-ชุมชน
ประเมินตนเองได้ ประเมินกลุ่มแบบง่าย ๆ กลุ่มเรียนรู้กันเอง	-พัฒนาวิทยากรกระบวนการ หรือ คุณอำนวย
-สามารถวางแผนและติดตามความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ	-รวบรวมองค์ความรู้ชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน
-สามารถนำกระบวนการจัดการความรู้และองค์ความรู้	สะสมเป็นคลังความรู้ระดับจังหวัด
ไปใช้ประโยชน์ได้มาก ลองนำไปปรับใช้ มั่นใจในการขยายผล	-สร้างเครือข่าย-ชุมชนแห่งการเรียนรู้
-สร้างจุดมุ่งหมาย และอุดมคติร่วมกัน	
-มีการรวมตัวของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำหลัก ผู้นำใหม่ เพิ่มขึ้น	
-ได้วิธีคิดในการดึงคน และสร้างกลุ่มคน	
-รู้ว่าเมืองพิจิตรมีของดีอะไรบ้าง อยู่ที่ไหน	
เขามีความรู้ความสามารถอย่างไร	
-ได้เพื่อนใหม่	
-ได้ความรู้จากหมอ(ศ.นพ.วิจารณ์)	
-มีการปรับแนวความคิด	
-กลวิธีการเป็นผู้อำนวยความสะดวกกระบวนการเรียนรู้(คุณอำนวย-Facilitator)	
-ทักษะการดึงความรู้ออกจากตัวคน เพื่อนำมาถ่ายทอดต่อ	

สรุป

ชุดเครื่องมือธารปัญญา ตารางแห่งอิสรภาพ และบันไดแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือเป็น “นวัตกรรมทางความคิด” เป็นชุดเครื่องมือที่เป็นกระบวนการคิด เป็นทักษะที่ต้องลงมือทำจริงจึงจะเข้าใจ เพื่อการค้นพบตัว ค้นพบความสามารถของตนเอง นำไปสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีทิศทางเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้ชุมชน กลุ่มองค์กร สามารถดึงความรู้ฝังลึกของคนมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต้องสามารถดึงเอาความรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อสะสมไว้ในคลังความรู้ เพื่อให้คนในองค์กรสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้ง่าย สะดวก

ทักษะของ “คุณอำนวย” หรือ Facilitator มีความสำคัญที่จะช่วยเอื้ออำนวยให้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ การจัดทำคลังความรู้เพื่อเป็นทุนทางสังคม และต่อยอดความรู้ของชุมชนให้เพิ่มพูนขึ้นได้

กระบวนการและเปลี่ยนเรียนรู้ โดยชุดเครื่องมือการจัดการความรู้ สามารถนำประยุกต์ใช้ได้กับชุมชนเกือบทุกรูปแบบ และทุกเนื้อหาความรู้ ซึ่งต้องทำในกลุ่มคนที่มีประสบการณ์ร่วมกัน หรือมีความสนใจในเรื่องนั้นๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะ ชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Community of Practice : CoPs)

สรุปเป็นรูปแบบกระบวนการความรู้ (Knowledge Model) ได้ดังนี้

